

Ludność rdzenna w kanadyjskim systemie edukacji – próba pogodzenia z przeszłością, aktualna sytuacja i planowane działania

Streszczenie: Artykuł jest poświęcony teoretycznym rozważaniom na temat edukacji przedstawicieli ludności rdzennej zamieszkujących tereny Kanady. Edukacja ta w przeszłości była prowadzona w szkołach państwowych z internatem przez księży i zakonnice, głównie dla dzieci First Nations, w wieku od czterech do szesnastu lat, które kierowane były tam przymusowo, siłą zabierane od rodziców. W szkołach dochodziło do wielu nadużyć: przemocy fizycznej, psychicznej i seksualnej, której doświadczyło około 150 tys. dzieci; część z nich nigdy nie wróciła do domów rodzinnych. Szkoły te zniszczyły psychikę wielu młodych ludzi i wpłynęły na ich późniejsze życie. Dopiero w roku 2005 rząd Kanady oficjalnie przeprosił Ocalałych i ich rodziny za krzywdy, jakich doznało kilka pokoleń ludności rdzennej w czasie 120 lat przymusowej edukacji, nawracania i integracji ze społeczeństwem białych kolonizatorów. Obecnie rząd kanadyjski, chcąc wynagrodzić wyrządzone w przeszłości krzywdy, prowadzi działania na poziomie federalnym i prowincjonalnym zmierzające do poprawy dostępu ludności rdzennej do systemu edukacji na wszystkich szczeblach.

Słowa kluczowe: ludność rdzenna, system edukacji, Kanada, Justin Trudeau – premier

Wstęp

Inspiracją do napisania tego artykułu była książka Joanny Gierak-Onoszko pt. *27 śmierci Toby'ego Obeda*, w której autorka relacjonuje losy rdzennych mieszkańców Kanady, których od początku istnienia państwowości kanadyjskiej rząd federalny poddawał przymusowej akulturacji w szkołach z in-

ternatem (*residential schools*), prowadzonych przez zgromadzenia zakonne wszystkich kościołów: katolickiego, anglikańskiego, prezbiteriańskiego, zjednoczonego kościoła Kanady oraz metodystycznego, od 1880 roku aż do roku 1996.

Książka wzbudziła w polskich czytelnikach wiele emocji i spowodowała, że runął mit mówiący o tym, że Kanada to „(...) jeden z bardziej idyllicznych krajów ludzkiej Ziemi, państwo cieszące się spokojem, ładem i dobrobytem – budowanymi i utrzymywanymi, rzecz jasna, przez białych ludzi. O ludziach, którzy zamieszkiwali ziemię kanadyjskie przed epoką białego człowieka, wiedziano niewiele” (Majewski, 2019). Pomimo że Kanada, jako pierwsze państwo na świecie, wprowadziła w latach 70. XX wieku oficjalną politykę wielokulturowości, to niewielu obywateli zdawało sobie sprawę z tego, jak wielu cierpień i upokorzeń doświadczyli przedstawiciele ludności rdzennej w trakcie realizacji idei szkół rezydencjalnych. Jest to historia, o której Kanadyjczycy mało się uczą w szkołach i nie lubią o niej rozmawiać (Grzelak, 2020, s. 217). W Polsce wydarzenia przedstawione w książce wzbudzają szok i niedowierzanie, bo jak pisze w swojej recenzji Paweł Majewski: „Czytając tę książkę, chcielibyśmy wierzyć, że to, co w niej znajdujemy, jest zmyśleniem. Kiedy jednak historie o maltretowaniu i wykorzystywaniu opowiadają zgodnie tysiące ludzi, trudno podejrzewać, że jest to konfabulacja. Kanada dołączyła do wielu utraconych rajów późnej nowoczesności” (Majewski, 2019).

Współcześnie sytuacja ludności rdzennej w Kanadzie ulega zmianie, w miarę jak coraz więcej faktów z przeszłości wychodzi na jaw. Całą prawdę na temat brutalnej polityki akulturacji ludności rdzennej, zwłaszcza działalności szkół z internatem, ujawniła Komisja do Spraw Prawdy i Pojednania (*Truth and Reconciliation Commission of Canada* – TRC), działająca od 2008 roku, która w 2015 roku zakończyła swoje śledztwo i przedstawiła raport zawierający 94 zalecenia dla rządu kanadyjskiego dotyczące poprawy sytuacji ludności rdzennej. Wśród zaleceń wymienione są m.in. narodowe śledztwo w sprawie zaginionych i zamordowanych rdzennych kobiet i dzieci czy poprawa dostępu rdzennych mieszkańców do szkół oraz służby zdrowia. Publikacja właśnie tych zaleceń, zwłaszcza w odniesieniu do edukacji ludności rdzennej oraz działania podejmowane przez rząd zmierzające do ich realizacji, będą podstawą przeprowadzonych na potrzeby tego artykułu analiz.

W artykule zostały wykorzystane zarówno dokumenty formalne (instytucjonalne, urzędowe, administracyjne), czyli Raport Komisji do Spraw Prawdy i Pojednania (2015), publiczne wystąpienia Justina Trudeau, obecnego premiera Kanady (po powtórnym wyborze na premiera 2019 roku), jak

i dokumenty nieformalne (osobiste), czyli publikacje autorów kanadyjskich, dotyczące zwłaszcza podejścia do kwestii związanych z edukacją ludności rdzimej (*natives*). Zastosowano triangulację źródeł, aby opisać dany problem „(...) w sposób niearbitralny, oddając sprawiedliwość wszystkim jego wymiarom (Łuczewski, Bednarz-Łuczewska, 2012, s. 182). W niniejszym artykule zebrane dokumenty posłużyły do eksploracji i opisu zjawiska społecznego (Łuczewski, Bednarz-Łuczewska, 2012, s. 165), czyli opisu sytuacji edukacyjnej ludności rdziennej, a dokonana analiza przebiegała w dwóch etapach. Pierwszy polegał na analizie zebranego materiału, po to by wydobyć najważniejsze pojęcia i ustalić problematykę badawczą adekwatną dla zamierzonego tematu i tu wykorzystano metodę analityczno-porównawczą. Drugi etap badania polegał na klasycznej analizie dokumentów, służącej ustaleniu faktów i idei oraz na odkrywaniu ich sensu, w kontekście rozpatrywanego problemu (Łobocki, 2008, ss. 221–226). Jak podkreśla Łobocki, klasyczna analiza dokumentów polega na wykorzystaniu dwóch technik analizy wewnętrznej i zewnętrznej, które prowadzą badacza do ustaleniu pewnych faktów, których badacz dokonuje, opierając się głównie na własnych domniemaniach lub ocenach (Łobocki, 2008, s. 222). Zastosowana w artykule metoda wiąże się z daleko idącym subiektywizmem badacza, gdyż w opisie i interpretacji faktów opisanych w artykule autor opierał się przeważnie na własnym wyczuciu czy intuicji, co jest akceptowane na gruncie badań pedagogicznych (Łobocki, 2008, s. 221).

Artykuł, po wstępnym opisie aktualnej sytuacji politycznej i społecznej w Kanadzie, zwiera opis edukacji ludności rdziennej oraz planowane reformy w tym zakresie.

Aktualna sytuacja polityczna i społeczna w Kanadzie

Dnia 21 listopada 2019 roku odbyły się w Kanadzie wybory parlamentarne (formalnie nazywane 43 wyborami generalnymi), w wyniku których wybrano przedstawicieli House of Common w parlamencie kanadyjskim. Partia Liberalna, pod przywództwem aktualnie urzędującego premiera Justina Trudeau, zdobyła 157 miejsc na 338 dostępnych, tracąc większość w parlamencie uzyskaną w 2015 roku, co zmusiło ją do uformowania rządu mniejszościowego. Wynik tych wyborów był zaskakujący ze względu na fakt, że w historii parlamentaryzmu kanadyjskiego dopiero po raz drugi zdarzyło się, że rząd został uformowany przez partię, która w wyborach powszechnych zdobyła mniej niż 35% głosów.

Aktualnie urzędujący premier Justin Trudeau od początku swojego urzędowania, czyli od 2015 roku, musiał mierzyć się z ogromnymi oczekiwaniami wyborców oraz falą krytyki ze strony przeciwników. W mediach często opisywany jest jako barwna postać, książe z bajki (odnosząc się do jego urody i prezencji), polityk, który w swoim sposobie sprawowania urzędu znacznie różni się od swoich poprzedników, ale także wnosi powiew świeżości do kraju zmęczonego rządami Partii Konserwatywnej (Grzelak, 2020, s. 104). Jest to pierwszy premier, który tworząc rząd, zadbał o parytety w obsadzie poszczególnych ministerstw i sprawił, że połowę z nich objęły kobiety. Jak pisze Monika Grzelak: „Trudeau nie obawiał się przyznać, że jest feministą, który przez większość życia mieszkał z ojcem i rodzeństwem. Jego matka cierpiała na chorobę dwubiegunową, o której również mówi otwarcie, dzięki czemu odbierany jest jako polityk z ludzką twarzą” (2020, s. 106). I ta ludzka twarz objawia się także w podejściu rządu do uwzględniania w podejmowanych reformach perspektywy, nie tylko rzeszy imigrantów zasilających rokrocznie gospodarkę kanadyjską, ale przede wszystkim ludności rdzennej, prawowitych mieszkańców tych terenów, którzy w trakcie ponad 150 lat panowania europejskich kolonizatorów doznali niewyobrażalnych krzywd, które teraz muszą być odkupione.

Według ostatniego spisu powszechnego z 2016 roku (kolejny odbył się w maju 2021 roku, jego wyniki zostały opublikowane częściowo, bez danych dotyczących ludności rdzennej), w Kanadzie żyje 34 460 065 ludzi, z czego 1 673 780 (czyli 4,9%) stanowią rdzenni mieszkańcy, którzy dzielą się na trzy grupy: tzw. Pierwsze Narody (ang. *First Nations*, w Europie nazywani często Indianami), Inuitów (czyli mieszkańców obszarów północnych, znajdujących się przy kole podbiegunowym, często nazywanych Eskimosami) oraz Metyśów (potomków ludzi białych i Indian). Przedstawiciele Narodów Pierwszych jest w tej mniejszości najwięcej (977 235, co stanowi 2,8% z 4,9% zaklasyfikowanych jako mieszkańcy rdzenni) (Statistic Canada, 2017). Trzeba podkreślić, że nikt w XXI wieku nie powinien używać w odniesieniu do przedstawicieli narodów rdzennych określeń Eskimos czy Indianin, ponieważ: „(...) w Kanadzie uważane są za obraźliwe i krzywdzące. Dziś mówią tak przede wszystkim osoby albo niewykształcone, albo niewrażliwe, poza nawiasem normy kulturowej. Co ważne, przyjęto, że mogą tak mówić wyłącznie ci, którzy sami się tak identyfikują” (Gierak-Onoszko, 2019, s. 309).

Warto przypomnieć, że Kanada jest państwem wielokulturowym, a deklaracja woli wprowadzenia polityki pluralizmu kulturowego została złożona przez ojca Justina Trudeau, Pierra Elliota Trudeau. O tego czasu, jak twierdzi Marta Kijewska-Trembecka: „(...) kanadyjskie wieloetniczne społeczeństwo

radykałnie zmieniło swoje oblicze, w konsekwencji istotnej transformacji uległy także międzygrupowe relacje w ramach tego społeczeństwa” (2013, s. 193). Wielokulturowość wpisana jest w DNA Kanadyjczyków, którzy „(...) są dumni ze swojej tolerancji i otwartości, a wielu z nich traktuje wielokulturowość jak rodzaj tożsamości narodowej. Wielokulturowość w wydaniu kanadyjskim jest również wpisana do Kanadyjskiej Karty Praw i Wolności, która stanowi część konstytucji” (Grzelak, 2020, s. 217).

Polscy autorzy, m.in. Anna Śliz, Marek S. Szczepański, opisują Kanadę jako przykład kraju, który w pełni realizuje politykę wielokulturowości, ale wskazują także na problemy z jej realizacją: „Kanadyjska współczesność pokazuje, że wielokulturowość nie stała się cudownym panaceum na problemy multietnicznego społeczeństwa. Współżycie w ramach jednego organizmu państwowego, silnie zróżnicowanego pod względem kulturowym, niesie ze sobą niebezpieczeństwo kulturowej (etnicznej) izolacji, antagonizmów i konfliktów. Z drugiej strony socjalizacja w wielokulturowym środowisku społecznym uczy otwartości i tolerancji, uczy zrozumienia i szacunku dla inności” (2013, s. 104). Warto podkreślić jednak, że Kanadyjczycy, pomimo że nie posiadają żadnego wyrazistego elementu kultury narodowej, który mógłby ich jednoczyć, jak np. język czy religia, nauczyli się nie tylko akceptować różnice, ale przede wszystkim promować je lub wręcz świętować, słynna polityka trzech c: *customs, clothing, cooking*, czyli zwyczaje, ubiory i jedzenie – promowanie kultur poprzez festiwale etniczne, określane czasem paradami etnicznymi, w czasie których różne grupy prezentowały to, co uznawały za wyjątkowe w swojej kulturze, zwyczajach, tradycji.

Zaraz po pierwszym wyborze Justina Trudeau na premiera powstała strona internetowa Polimeter Trudeau (Licznik Trudeau), która pokazuje, które obietnice, złożone względem swoich wyborców, dotyczące wszystkich działów gospodarki, życia społecznego, grup defaworyzowanych rząd premiera spełnił, nad którymi pracuje, a których nie zrealizował. Jedną z obietnic, jaką złożył Trudeau względem ludności rdzennej, było zobowiązanie uwzględnienia w wewnętrznym ustawodawstwie Kanady do końca 2020 roku zapisów Deklaracji Praw Ludów Tubylczych (*Declaration on the Right of Indigenous People*) ustanowionej przez Zgromadzenie Ogólne Organizacji Narodów Zjednoczonych 13 września 2007 roku. Warto podkreślić, że jest to bardzo ważna deklaracja, którą odrzucał każdy kolejny rząd kanadyjski od roku 2006, głosując także przeciwko jej przyjęciu na Zgromadzeniu Ogólnym ONZ w 2007 roku. Ostatecznie w dniu 15 czerwca 2021 roku Deklaracja uzyskała zgodę parlamentu kanadyjskiego i stała się obowiązującym prawem. Obecnie

na 47 obietnic, jakie Justin Trudeau złożył względem mniejszości, zwłaszcza przedstawiciele ludności rdzennej, w grudniu 2019 roku (po powtórny wyborze na stanowisko) tworząc rząd mniejszościowy, do marca 2022 roku spełnił 16 (co stanowi 34% wszystkich 47 obietnic), częściowo zrealizowanych jest 22 (co stanowi 47%), a niezrealizowanych, czy wręcz „złamanych” pozostaje 9 (co stanowi 19%) (Polimeter Trudeau).

W grupie zrealizowanych obietnic znalazły się przede wszystkim działania zmierzające do wzmocnienia strategii antyrasistowskiej, poprzez podwojenie funduszy federalnych na realizację projektów mających na celu usuwanie barier w zakresie zatrudnienia, zaangażowania społecznego i sprawiedliwości społecznej dla ludności rdzennej czy wsparcie finansowe dla projektów lokalnych dotyczących inkluzji i walki z rasizmem. Zrealizowane zostały także założenia Aktu Języków Ludności Rdzennej, którego celem jest wspieranie, rewitalizacja i podtrzymywanie dziedzictwa językowego. Akt ten został przyjęty przez Parlament w czerwcu 2019 roku (Bill C-91), a przepisy go regulujące zostały wprowadzone do ustawodawstwa poszczególnych prowincji i od sierpnia 2021 roku mają zapewnione środki finansowe na realizację. Częściowo zrealizowanych obietnic względem mniejszości jest wiele, warto tu wspomnieć niektóre z nich, które dotyczą m.in.: utworzenia policji Narodów Pierwszych (składającej się z przedstawicielei tej grupy) i uznania jej za formację równorzędną federalnej i prowincjonalnej policji; ustanowienia strategii na rzecz walki z bezrobociem młodzieży rdzennej; poprawy dostępu do ochrony zdrowia; realizacji wszystkich zaleceń Komisji Prawdy i Pojednania; wprowadzenia w życie działań Komisji w sprawie zaginięć i morderstw kobiet i dziewczynek z ludności rdzennej. Częściowa realizacja obietnic oznacza, że na przykład zostało wprowadzone odpowiednie ustawodawstwo, ale nie zabezpieczono środków finansowych na ich realizację. Niezrealizowane pozostają: założenie, że 5% wszystkich kontraktów na poziomie federalnym będzie realizowana przez przedsiębiorstwa i biznesy prowadzone przez przedstawicielei ludności rdzennej; zachowanie dziedzictwa kulturowego, dbanie o pamiętki i szczątki oraz podtrzymywanie tradycji i zwyczajów ludności rdzennej.

Bieżąca polityka edukacyjna i założenia systemu edukacji na poziomie federacji i prowincji dotyczące ludności rdzennej

W Kanadzie system edukacji odzwierciedla system społeczno-polityczny panujący w Kanadzie. W sprawach edukacji rząd federalny przyznaje prawo do

stanowienia ustaw w zakresie edukacji i sprawowania kontroli nad systemem edukacji rządów prowincji, których jest trzynaście.

Nadzór nad systemem edukacji, w myśl Aktu Konstytucyjnego Kanady z 1867 roku i poszczególnych regulaminów wydawanych na jego podstawie, sprawują departamenty lub ministerstwa edukacji powołane w poszczególnych jurysdykcjach, ale także rady szkół, powiernicy, dyrektorzy, nauczyciele, uczniowie i rodzice, doradcy szkolni. Każda z tych instytucji ma zasadniczy wpływ na funkcjonowanie placówek szkolnych zarówno w szerszej perspektywie prowincji, jak i węższej – poszczególnych szkół (Constitution Act, 1867 to 1982).

Na poziomie federacji istnieje także Stowarzyszenie Kanadyjskich Rad Szkolnych (*Canadian School Board Association* – CBSA), w którego ramach działa Komitet Edukacji Ludności Rdzennej, dzięki któremu w 2014 roku ustanowiono Deklarację działań na rzecz Narodów Pierwszych, Metysów i Inuitów (*CBSA Charter of Commitment, First Nations, Métis and Inuit Education*, FNMI). Deklaracja ta powstała przed opublikowaniem zaleceń Komisji ds. Prawdy i Pojednania, ale jest ona zbieżna z wnioskami i zaleceniami dotyczącymi edukacji ludności rdzennej zawartymi w raporcie końcowym tej komisji z 2015 roku. Komitet CSBA ds. Edukacji Tubylczej zajmuje się kwestiami edukacji ludności rdzennej na poziomie krajowym, stara się opracować i wspierać działania oraz dyskusje na temat poprawy jakości i efektywności kształcenia przedstawicieli ludności rdzennej. W 2018 roku Komitet opublikował raport na temat sytuacji edukacyjnej ludności rdzennej w poszczególnych prowincjach, opisał zmiany podejmowane w programach kształcenia oraz przytoczył przykłady dobrych praktyk w zakresie uwzględniania potrzeb przedstawicieli FNMI w poszczególnych szkołach. Przedstawił także szereg zaleceń i rekomendacji, których wprowadzenie ma znacząco poprawić sytuację uczniów wywodzących się z grup ludności rdzennej zarówno w szkołach podstawowych, średnich i wyższych publicznych oraz tych znajdujących się na terenie rezerwatów.

Edukacja młodzieży rdzennej ma zasadnicze znaczenie dla ich przyszłości i przyszłości Kanady. Ludność tubylcza stanowi 4,9% populacji Kanady. Według Statistic Canada prawie połowa ludności tubylczej ma mniej niż 25 lat, a przyrost naturalny jest wyższy wśród ludności rdzennej niż pozostałych mieszkańców Kanady. Populacja ta prawdopodobnie wzrośnie z 4,9% do 5,3% populacji kanadyjskiej lub 2,2 mln do 2031 roku. Wykształcenie ma zasadnicze znaczenie dla szans ludności rdzennej na zatrudnienie, ponieważ poziom zatrudnienia i mediana całkowitego dochodu rosną wraz z poziomem wykształcenia. Z około 5 mln kanadyjskich uczniów na poziomie od przedszkola

do dwunastej klasy, około 450 tys. stanowią uczniowie będący przedstawicielami rdzennych mieszkańców Kanady. W raporcie zostały podkreślone działania, które są realizowane we wszystkich trzynastu jurysdykcjach, które powoli wprowadzają: zmiany uwzględniające sytuację ludności rdzennej w programach nauczania, w takich dziedzinach, jak nauki społeczne; realizują konkretne tematy na lekcjach, takie jak wpływ szkół rezydencjalnych na życie pokoleń ludności rdzennej; wprowadzenie materiałów dydaktycznych będących dziełem przedstawicieli ludności rdzennej do programów nauczania, takich jak: literatura, dzieła sztuki, muzyka; uwzględnianie lektoratów z języka ludności rdzennej (CSBA, 2018, ss. 4–7). Działania te wydają się jednak zbyt wolne i niewystarczające do tego, aby zagwarantować równy dostęp do wysokiej jakości edukacji przedstawicielom ludności rdzennej, których historia, kultura i język będą podstawą tworzenia programów edukacyjnych, a nie jedynie ich marginalnym elementem.

Reformy, działania, inicjatywy edukacyjne względem przedstawicieli ludności rdzennej

W roku 2015 w opublikowanych 94 zaleceniach Komisji ds. Prawdy i Pojednania znalazły się też takie, które dotyczyły *stricte* edukacji ludności rdzennej (punkty 6–12 oraz 62–65) (Truth and Reconciliation Commission of Canada Calls to Action, 2015, ss. 2–3 i 7–8). Zalecenia dotyczyły działań, jakie rząd federalny musi podjąć względem obecnego pokolenia dzieci i młodzieży, m.in.: konieczności wyrównywania różnic w poziomie edukacji i zatrudnienia pomiędzy przedstawicielami ludności rdzennej a nierdzennej; wyrównania różnic w finansowaniu szkół na terenie rezerwatów, a tymi znajdującymi się poza rezerwatami; zapewnienia, że język ludności rdzennej będzie uznawany za przedmiot, za który przyznawane są punkty (kredyty); wprowadzaniu do edukacji programów uwzględniających dziedzictwo kulturowe; dostęp rodziców i społeczności lokalnych do zarządzania i kontroli nad szkołami; wprowadzenia edukacji przedszkolnej dla dzieci z rodzin rdzennych. Zalecenia dotyczyły także działań, jakie rząd ma podjąć względem pokolenia Ocalałych – uczestników szkół z internatem, co stanowić miało formę rekompensaty za doznane krzywdy, m.in.: zapewnienie odpowiednich środków finansowych na utworzenie szkół ponadśrednich edukujących przyszłych nauczycieli, którzy w swoich praktykach uwzględnialiby spuściznę kulturową ludności rdzennej oraz metody nauczania odmienne o tych uznawanych w państwach europejskich; zamieszczenie w programach kształcenia historii

ludności rdzennej i jej udziału w historii Kanady, także informacji na temat szkół rezydencjalnych; przeznaczenie publicznych środków na utworzenie szkół religijnych, w których będzie przekazywana wiedza na temat praktyk religijnych i wierzeń ludności tubylczej; utworzenie wspólnej komisji, której działania miałyby koncentrować się na wspieraniu procesu pojednania pomiędzy ludnością rdzenną i nierdzenną.

Tak wyglądały zalecenia, ale o tym, jak wygląda obecnie edukacja dzieci ludności rdzennej, na przykład na północy kraju, możemy przeczytać m.in. w artykule Agaty Wosik, która w sposób dosadny opisuje prowizoryczny charakter szkół podstawowych: „(...) w budynku są permanentne problemy z ogrzewaniem, zamarzają rury, ściany są zawilgotniałe i zagrzybione, część budynku zamknięto z powodu wycieku paliwa. Nie ma sali gimnastycznej czy biblioteki” (Wosik, 2017). Sytuacja lokalowa szkół zmienia się na poziomie średnim, gdyż szkoły drugiego etapu edukacyjnego znajdują się jedynie w większych aglomeracjach miejskich, na terenach zurbanizowanych, zamieszkiwanych w mniejszości przez ludność rdzenną. Zatem jak pisze Wosik: „Nastolatki chcące kontynuować naukę na wyższych poziomach, zmuszone są do zostawienia swojej rodziny i wyjazdu do większych ośrodków, w których znajdują się szkoły średnie. Dla wielu z nich oderwanie od lokalnych społeczności jest traumatyczne. Dzieci mieszkają w wynajętych pokojach u obcych ludzi i najzwyczajniej brakuje im opieki rodziców. Tęsknią za domem, a do tego często nie radzą sobie z presją i stresem w dużym mieście. Wielu spotyka się z rasistowskimi zaczepkami” (Wosik, 2017).

Ciekawe przemyślenia na temat edukacji rdzennej zawarli w swojej książce pt. *First Nations Education Policy in Canada: Progress or Gridlock?* Jerry Paquette i Gérald Fallon. Przegląd literatury oraz programów kształcenia, jakich dokonali prowadzi autorów do wniosku, że nauczyciele w swojej codziennej praktyce dydaktycznej i programach nauczania nadal próbują kształtować światopogląd uczniów rdzennych, prowadząc lekcje w oparciu o: znajomość języka angielskiego, liczenie i kanadyjskie standardy obywatelskie wywiedzione z tradycji i wartości europejskich, postrzegane jako „racjonalno-technologiczne podejście do nauczania i uczenia się” (Paquette i Fallon, 2010, s. 36). Podkreślają oni, że poza zaangażowaniem władz prowincji i federacji w przeprowadzeniu koniecznych reform oraz zmiany metod pracy samych nauczycieli, potrzebne jest także zaangażowanie samych przedstawicieli społeczności rdzennej.

W ostatnim czasie w Kanadzie ukazało się bardzo dużo publikacji na temat edukacji ludności rdzennej (Goulet i Goulet, 2015; Raptis, 2016; Tanaka,

2017; Carr-Stewart, 2019), które wskazują nie tylko dewastujący wpływ kolonializmu i polityki edukacyjnej rządu na edukację kolejnych generacji tej ludności (zwłaszcza w szkołach z internatem), ale także na konsekwencje tych działań w życiu codziennym Ocalałych oraz problemów, jakich doświadczają współcześnie (bezrobocie, alkoholizm, samobójstwa). Publikacje te mają też pobudzić czytelnika do rozważań dotyczących praktyk edukacyjnych ludności rdzennej, dla których edukacja jest doświadczeniem całożyciowym, odbywającym się w wielu różnych kontekstach. Autorzy publikacji, często sami pochodzący z ludności rdzennej, zachęcają nauczycieli, aby w swoich codziennych działaniach uwzględniali także nowe sposoby uczenia się, które obejmują nie tylko intelektualne, ale także dotykowe, emocjonalne i duchowe formy wiedzy tak ważne dla przedstawicieli ludności rdzennej. Jest to podejście, które może pozwolić na podmiotowe podejście do uczniów wywodzących się z ludności rdzennej, uwzględniające ich bogate dziedzictwo kulturowe.

Podsumowanie

Podsumowując warto zauważyć, że wiele działań, jakie rząd premiera Trudeau podejmuje na rzecz poprawy sytuacji edukacyjnej ludności rdzennej ma niestety charakter wyłącznie deklaracyjny i bardzo wybiórczy. Najczęściej realizowanymi działaniami są te, w których rząd federalny partycypuje w kosztach lub w pełni finansuje określone projekty, w których beneficjentami są przedstawiciele ludności rdzennej. Najbardziej realizowanymi działaniami są te, które dotyczą zmiany ustawodawstwa, ponieważ partia rządząca nie posiada większości w parlamencie, a próby utworzenia koalicji lub uzyskania poparcia dla przepisów na rzecz ludności rdzennej kończą się fiaskiem lub spotykają z jawnym oporem nierdzennych parlamentarzystów.

Bibliografia

- Carr-Stewart, S. 2019. *Knowing the Past, Facing the Future*. Vancouver: UBC Press, Purich Books.
- Constitution Act, 1867 to 1982. <https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/const/> (20.03.2021).
- CSBA. 2013. *Charter of Commitment, First Nations, Métis and Inuit Education (FNMI)*. <https://cdnsba.org/wp-content/uploads/2014/06/Official-Charter.pdf> (20.03.2021).

- CSBA. 2018. *Indigenous Education, Structure, Initiatives and Promising Practices*. <https://cdnsba.org/wp-content/uploads/2013/10/Indigenous-Education-Structure-Initiatives-and-Promising-Practices.pdf> (20.03.2021).
- Gierak-Onoszko, J. 2019. *27 śmierci Toby'ego Obeda*. Warszawa: Wydawnictwo Dowody na Istnienie.
- Goulet, L.M. and Goulet, K.N. 2015. *Teaching Each Other. Nehinuw Concepts and Indigenous Pedagogies*. Vancouver: UBC Press.
- Grzelak, M. 2020. *Kanadiana*. Warszawa: Burda Media Polska.
- Kijewska-Trembecka, M. 2013. Współczesne wieloetniczne społeczeństwo Kanady. W: Kijewska-Trembecka, M. red. *Kanada na przełomie XX i XXI wieku. Polityka, społeczeństwo, edukacja*. Kraków: Księgarnia Akademicka, ss. 161–211.
- Konarzewski, K. 2000. *Jak uprawiać badania oświatowe. Metodologia praktyczna*. Warszawa: WSiP.
- Łobocki, M. 2008. *Metody i techniki badań pedagogicznych*. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”.
- Łuczewski, M. i Bednarz-Łuczewska, P. 2012. Analiza dokumentów zastanych. W: Jemieliński, D. red. *Badania jakościowe. Metody i narzędzia*. T. 2. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, ss. 163–188.
- Majewski, J. 2019. Jeszcze jeden raj utracony. O reportażu Joanny Gierak-Onoszko „27 śmierci Toby'ego Obeda”. *Kultura Liberalna*. **552** (32), (opublikowane online 6.08.2019). <https://kulturaliberalna.pl/2019/08/06/pawel-majewskirecenzja-gierak-onoszko-27-smierci-tobyego-obeda/> (14.03.2021).
- Paquette, J. and Fallon, G. 2010. *First Nations Education Policy in Canada: Progress or Gridlock?* Toronto: University of Toronto Press.
- Polimeter Trudeau. <https://www.polimeter.org/en/trudeau> (20.03.2021).
- Raptis, H. 2016. *What We Learned. Two Generations Reflect on Tsimshian Education and the Day Schools*. Vancouver: UBC Press.
- Rubacha, K. 2008. *Metodologia badań nad edukacją*. Warszawa: Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne.
- Statistics Canada. 2017. Focus on Geography Series, 2016 Census. Ottawa, Ontario: Statistics Canada Catalogue. <https://www12.statcan.gc.ca/census-recensement/2016/as-sa/fogs-spg/Facts-CAN-eng.cfm?Lang=Eng&GK=CAN&GC=01&TOPIC=9#sec-geo-dq> (21.03.2021).
- Śliz, A. i Szczepański, M.S. 2013. Gettoizacja czy tolerancja, czyli spór o wielokulturowość. *Kultura i Polityka*. **13**, ss. 94–114.

- Tananaka, M.T.D. 2017 *Learning and Teaching Together. Weaving Indigenous Ways of Knowing into Education*. Vancouver: UBC Press.
- Truth and Reconciliation Commission of Canada Calls to Action, 2015. https://nctr.ca/assets/reports/Calls_to_Action_English2.pdf (21.03.2021).
- Wosik, A. 2017. *150 lat Kanady. Gorzkie urodziny światowego mocarstwa*. <https://wiadomosci.onet.pl/tylko-w-onecie/150-lat-kanady-gorzkie-urodziny-swiatowego-mocarstwa/q3x5nlw> (15.03.2021).

Indigenous Peoples in the Canadian education system – an attempt to reconcile to the past, the current situation and planned activities

Abstract: This article is devoted to theoretical considerations on the education of Canadian Indigenous Peoples. In the past, this education was provided in state boarding schools by priests and nuns, mainly for First Nations children aged 4–16, who were sent there forcibly, taken by force from their parents. There were many cases of abuse in schools such as: physical, mental and sexual violence, experienced by approximately 150 000 children. Some of them never returned to family homes. These schools destroyed the psyche of many young people and influenced their later lives. It was not until 2005 that the Canadian government officially apologized to survivors and their families for the harm suffered by several generations of Indigenous Peoples during 120 years of compulsory education, conversion and integration into white colonizing society. Currently, the Canadian government willing to compensate for past harm, is working at federal and provincial levels to improve access of Indigenous people to the education system at all levels.

Keywords: Indigenous People, education system, Canada, Justin Trudeau – prime minister

Translated by Celina Czech-Włodarczyk